

LA IZVOARELE UNUI CÂNTEC

Grigore Botezatu
Alexandru Furtună

În procesul de culegere, editare și cercetare a creațiilor folclorice, etnologii s-au ocupat și de identificări istorice, au confruntat plăsmuirile folclorice cu documente de arhivă și letopisețe, pentru a stabili obârșia lor. Contribuții importante în baza datelor ce le furnizează și alte izvoare decât cele folclorice și etnografice s-au adus la cronologizarea și geneza unor subiecte precum cântecele epice, relevându-se caracterul istoric, realist și identificându-se evenimentele și personalitățile concrete cunoscute în viața poporului.

Stabilirea faptelor care se adevăresc prin mărturii documentare, identificarea eroilor cu prototipi reali imprimă operei folclorice o fizionomie proprie, îi certifică originalitatea și arată în contextul căror evenimente s-a născut. Confruntarea datelor documentare cu faptele reflectate în creațiile folclorice aduc unele limpeziri asupra fenomenului complicat și atât de studiat al plăsmuirilor populare ca act de creație, lărgeste orizontul asupra folclorului ca fenomen viu perpetuat în timp, contribuie la înțelegerea unor evenimente concrete și întâmplări reale și a modului propriu de reflectare artistică.

Apărut în baza unor fapte reale este și creația folclorică „Foaie verde de stejar” de circulație locală, atestată în mai multe variante în localitățile din zona Sorociei. Momentul nașterii cântecului în Arionești – un sat pe malul Nistrului – a fost consemnat și de scriitorul Ion Druță. „Tocmai în anii aceea un fiu de pădurar a împuşcat în pădure o fată – era prima lui dragoste și a împuşcat-o din gelozie. Arioneștii, un sat mare, cu tradiții, a fost zguduit și nu mult după înmormântarea fetei a pornit prin Câmpia Sorociei un cântec al arioneștenilor despre fata ceea. M-o fi uimit poate mecanismul prin care un sat de oameni răspunde cu un cântec la un foc de armă, iar cântecul se dovedește a ține mai mult decât o viață de om”¹.

Schema narativă este următoarea: doi pădurari – gospodari buni cu strânse legături de casă și de serviciu – s-au încuscrit; unul avea fiică, altul

---

¹ Ion Druță, *Scrieri*, vol. I, Chișinău, 1986, p. 19-20.

băiat și în vara anului 1938, după Duminica Mare (data de 5 iunie), la vârsta de 18 ani a tinerilor logodiți, părinții le-au făcut nunta. Zestre le-au juruit pământ, oi, casă și în casă cele necesare. La început au trăit cu intensitate dragostea în pace și liniște, dar au apărut piedici. Tânărul soț a început să fie urât de familia soției, în special, de soacră. Libertatea tinereii soții de a-și alege un soț nou este curmată, sentința este necruțătoare și cuprinde una dintre numeroasele manifestări ale spiritului față de ființa iubită, fiind expresia exigenței etice în relațiile de dragoste și de familie.

Istoria adevărată a vieții tinerilor căsătoriți Feodor Vasile Nevoie și Maria Ion Rusu, a tragicului lor sfârșit în anul căsătoriei, se poate urmări după dosarul înaintat Tribunalului Județean Soroca.

La 24 noiembrie 1938, în conformitate cu ordinul procurorului, nr. 27744/938, la Parchetul Tribunalului Soroca a fost depus dosarul cu actele de acuzat a lui Feodor V. Nevoie din comuna Arionești². În declarația sa Teodor V. Nevoie scrie de ce și-a omorât soția și face lămuriri: „pentru că ea nu mă recunoaște de soț”. Îi spunea: „nu-ți plac, caută-ți, căci eu am pe sergentul instructor Victor Țăuleanu”. „A doua zi a fugit în pădure și mi-a spus că nu mai trăiește cu mine”. Teodor V. Nevoie s-a dus la cantonul din pădure, unde se afla Maria – soția lui – și a rugat-o să meargă acasă. „I-am cerut față de soția lui moș Nistor: stai cu mine în căsătorie. Ea mi-a răspuns că nu, nici într-un caz”. „Dacă ea mi-a spus că nu vrea să trăiască cu mine, eu m-am gândit așa să mă omor singur, că nu mai am la ce trăi. Decât eu de 18 ani și toți m-or arăta cu degetul mai bine nu de loc și am omorât-o pe dânsa”³.

În seara zilei de 23-24 noiembrie 1938, ora 20 noaptea, în pădurea Crișcăuți, cantonul pădurarului Ion Rusu, Teodor Vasile Nevoie din Arionești a împușcat mortal cu o armă de vânatoare pe soția lui, anume Maria Ion Nevoie și pe urmă și singur dându-și seama și-a tras asupra sa două focuri de armă și neajungându-și scopul și-a tăiat traheia. Starea lui fiind gravă a fost urgent internat la spitalul Soroca. Fapta a fost recunoscută de criminal, motivul crimei fiind clar. Cauza a fost stabilită și de medicul circumscripție Sudarca⁴. La spitalul central Soroca Teodor V. Nevoie a fost internat în salonul nr. 3, secția Chirurgie, supravegheat fiind de doctorul Ursu.

Și în procesul verbal întocmit în pădurea Crișcăuți la cantonul pădurarului Ioan Rusu, șeful postului de jandarmi Sudarca, plut. Pruteanu

² A.N.R.M., Fond P – 1406, inv. 2, dosar 507, f. 5.

³ *Ibidem*, f. 29 – 30.

⁴ *Ibidem*, f. 7.

Petru consemnează: „am găsit pe individul Teodor Nevoie cu beregata tăiată, care nu putea vorbi. Cu ajutorul D-lui medic din Sudarca, numitul a început să vorbească, luându-i o declarație prin care recunoaște că el singur a împușcat-o pe soția lui pentru faptul că nu se înțelegeau în familie. În urmă ind. a vrut să se împuște și pe el și neajungându-și scopul și-a tăiat traheia cu cuțitul”⁵.

Judecătoria județeană Soroca a întocmit dosarul pentru examinarea acestui caz de asasinat. Tânărul Teodor Nevoie cădea sub incidența a două articole din Codul penal. La 3 ianuarie 1939 se anunțase procesul, care prevedea condamnarea asasinului la o pedeapsă cu închisoare pe viață. Acest proces judiciar n-a avut loc. La 22 decembrie, orele 10 și 10 minute, „numitul Teodor Nevoie a sucombat în pretoriile secției chirurgicale” a spitalului județean Soroeca din „cauza unei asficții prin spazme al glotei – consecutiv unei stenoze laringo-trahiale cu un corp tăios”⁶. Potrivit dispozițiilor art. 163 din Codul penal „moartea învinutului a stins încriminarea faptelor comise și s-a dispus închiderea și înaintarea dosarului Tribunalului Soroca spre conservare”⁷.

Soarta tragică a celor doi tineri a cutremurat nu numai satul de baștină Arionești, dar și toate satele din împrejurimi. O circulație largă au cunoscut-o povestirile simple orale care evocau fapte concrete consemnate întocmai cum s-au petrecut. Conflictul de natură erotică, atât în narațiuni memorate, cât și în cântece, poate fi explicat în legătură cu realitatea care i-a dat naștere, fiind în strânsă legătură cu cel social, economic, juridic, familial. La plâsmuirea jurnalului oral „Frunză verde de stejar”, cântărețul popular a invocat motive folclorice tradiționale: „Soarele și Luna”, „Doi iubiți”, „Sărmana turturică”, care au la bază o dramă familială, atenția concentrându-se asupra dragostei, deci „asupra temelor celor mai vaste, mai adânc în sens universal”⁸. Suportul etnografic (visul profetic, credința în prezicerea destinului, magia similitudinii) cu rădăcini adânci în structuri vechi de credință și de cultură, constantele poetice, formulele tradiționale sunt atrase de cântărețul anonim pentru a da expresie acestui episod. Intercalarea motivului „Amărâta turturică” sau „Vai, sărmana turturică” în structura jurnalului oral este dictată de situația de înstrăinare a tinerei și frumoasei Maria. Imaginea apei tulbure, a ramurii uscate creează atmosfera de

⁵ *Ibidem*, f. 31.

⁶ *Ibidem*, f. 70.

⁷ *Ibidem*, f. 84.

⁸ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941, p. 60.

adâncă durere, amărăciune și tristețe: „Ei, sârmana turturică, / Zboarî, zboari pîn și chici / Ș-o zburat o apî albastrî, / E o tulburî ș-o varsî, / Ș-o zburat o apî rea, / E o tulburî ș-o bea, / Ș-o zburat pădurea deasî / Dupa viața ei nu-i pasî, / Ș-o zburat pădurea rarî, / În canton ea sî coboarî. ”

Motivele „Fata blestemată – pasăre pribeagă”, „Amărâta turturică” sunt preluate cu alte funcționalități. În variantele din Arionești, Visoca intervine o schimbare. Metaforei fată – pasăre îi corespunde un personaj real, identificabil.

Simbolul cu sens general reprezentat de turturică este delimitat, concretizat și aplicat la modul particular. În locul sârmanei turturele figurează nevasta fugită, după ruptura ce s-a produs în familie. Drama turturelei este raportată la propria persoană, la retrăirile intime ale tinerei Marusica, evidențiind caracterul de simbol al eroinei. Versurile jurnalului oral de la Arionești sunt identice cu cele ale variantelor doinelor populare: „Vai, sârmana Marusică, / Zboară, zboară pîn ce pică. / Zboară peste-o apă lină / Cu Feghiuța ei de mână, / Zboară peste-o apă albastră, / De-a ei viață nici nu-i pasă, / Zboară prin pădurea rară, / Că desară o să moară”⁹. Credința în metamorfozare este foarte puternică. Se produce o mutație, drumul turturelei îl parcurge nevasta fugită. În modul acesta, poetul anonim intensifică dramatismul situației, iar personajul invocat se asociază cu pasărea – suflet și vestește plecarea în altă lume. Pe sama turturelei sunt puse prevestirile triste atunci când „cântă lucrul rău”¹⁰.

Amărâta turturică este simbolul ființei umane rămasă singură, care „renunță la toate bucuriile vieții și, în cele din urmă, la viața însăși, ieșind în calea vânătorilor, ca să fie și ea ucisă”¹¹. „Unde vede un vânător, / Se duce la el în zbor, / Vânătorul s-o pălească / De pe lume s-o sfârșească”¹². Profesorul Petru Caraman constată că pe teritoriul de limbă română tema lirică a turturelei îndoliate este reprezentată de variante provenite din toate provinciile. B. P. Hașdeu o considera „una din cele mai frumoase doine românești”¹³, circulând sub formă de cântec baladic și liric. Metamorfoza (sau redarea alegorică), ca mijloc poetic, are

⁹ Arionești – Soroca, inf. Mazurac Maria a lui Toader, 59 de ani, col. Al. Furtună.

¹⁰ Ion H. Ciubotaru, *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova*, în C.A.F., vol. VII, Iași, 1986, p. VI.

¹¹ Petru Caraman, *Pământ și apă. Contribuție etnologică la studiul simboliceii eminesciene*, ediție, prefață, note și studiu de Gheorghe Drăgan, Iași, 1984, p. 179.

¹² Al. Furtună, *În căutarea unui cântec*, în „Literatura și arta” din 28 noiembrie 1985, p. 3.

¹³ B. P. Hașdeu, *Studii de folclor*, ediție îngrijită și note de Nicolae Bot, prefață de Ovidiu Bârlea, Cluj-Napoca, 1979, p. 258.

rădăcini străvechi – în viziunile totemice animiste, mitologice ale societății gentilice, dar constituirea ca baladă este târzie¹⁴.

Doina „Colo-n vali la izvoară” prezintă aspectele contrastante ale „despărțirii” și ale cununii „pân la moarte”. Cele două rămurele ale nucului crescut cu frunza rară, pe care cântă două păsărele, sunt simboluri ale vieții, cântecul cu glas duios simbolizează fericirea și bucuria bunului trai, glasul subțire al păsării de pe altă ramură este opus ca sens și simbolizează jalea, amarul vieții, suferințele grele, despărțirea. Mama cucului, păhărelul de moarte sunt simboluri cu conținut arhaic tâlcuite ca despărțire de lumea pământescă, astăzi îndeplinind funcție poetică. „Colo-n vali la izvoară / crește-un nuc cu frunza rară, / Nu știu-i rară ori amară, / Da mirosul mă omoară. / Colo-n vârful nucului / Cântă mama cucului, / Da mai jos pi rămureli / Cântă două păsăreli; / Una cântă glas duios / Pentru-al nostru trai ce-a fost, / Una cântă glas subțări / Pentru a noastră despărțiri. / Păhăruț di moarti-aș be, / Despărțiri n-aș mai vre. / Na-ți părinti patru boi / Discunună-mî-napoi, / Măcar dă-mi și boi și vași, / Cununia nu s-înțoarși / Măcar dă-ni și vași cu lapte, / Cununia-i pîn la moarti”¹⁵. În finalul liric al cântecului simbolurile capătă o interpretare alegorică de aspect moralizator în spiritul credinței creștine. Patru boi i se dă părintelui (preotului) pentru descununare. Preotul spune: „Cununia nu s-înțoarși, / Cununia-i pân la moarti”. În tradiția vieții de familie nu era practicat descununatul; despărțirea, destrămarea familiei nu era acceptată. Educația religioasă prevedea păstrarea familiei.

Tânărul soț, stăpânit de dorința căminului, luptă cu trădarea, se opune încercărilor soției de destrămarea a familiei, el rămâne credincios căsătoriei și dragostei. Sfârșitul tragic al lui e pus în legătură și cu enigmatică vrajă la rabin. Pentru provocarea răului s-a recurs la magia similitudinii. „Mama Mariei a luat un cot de pânză și s-a dus la biserica jîdovască, a plătit la jîdani slujbe și a venit acasă și-o destrămat tăt lângă fântână... Pânza ceea descântată o dus-o acasă și-o desfăcut-o toată până la un fir pe colan la fântână.

– Cum nu-i nimic din pânza asta, așa să nu fie nimic din cel care ... și-o chicat pe Feghea și asta s-o-implinit.

El o murit mai târziu”¹⁶.

¹⁴ *Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina*, Chișinău, 1991, p. 560.

¹⁵ A.F., ms. 75, 1956, f. 23-24; inf. Idrican Daria Ion, s. Cotova – Soroca; col. Suveică R. D.

¹⁶ Arionestii, inf. Bețivu Vasile al lui Ion, 56 de ani, pădurar, col. Al. Furtună. Credința în puterea magică a unor practici asemănătoare transpare și în alte povestiri orale superstițioase. „Unui om i-o luat pământul. I l-o luat alt om. El s-o dus și-o plătit slujbă

Imaginea alegorie moartea – nuntă apare ca o formulă poetică stereotipică în textele culese și de regulă în finalul creației. „Pe Marusea când o împușcat-o, / Ea scria o scrisoricî, / Nu scria cî o murit, / Da scria, s-a logodit / Dupa fișioru craiului, / S-o dus în fundu raiului, / Dupa fișioru vântului, / S-o dus în fundu pământului. / Ș-o dat la o păsărică / Să-i ducî scrisoarea mămicî”¹⁷. Logodnicul se află în lumea de dincolo. Apar simboluri caracteristice subiectelor arhaice și în special poveștilor fantastice – logodire cu „feciorul vântului” pe alte tărâmurii. În varianta cântecului din satul Arionești, logodna are loc „În mijlocul codrului / În tinda cantonului”¹⁸. Acțiunea se desfășoară în cadrul realului.

Prevestirea morții este înfățișată sub aspectul unui vis al mamei, care vede fiica între icoane. Visul – căderea icoanei de pe perete – după explicația poporului înseamnă nenorocire, prevestire de moarte. În subiectul baladic arhaic „Soarele și Luna” (tipul „Fratele și Sora”) incestul este prevenit și nunta oprită pe cale miraculoasă: „Icoanili o prins a plânge / Și luminili – a sî stînge”¹⁹. Aceeași idee de tristețe și supărare este exprimată simbolic prin sloiul de gheață: „Îngheați apa Nistrului / Pe fundul pământului, / Da nu-ngheață de ger mare / Că-ngheață de supărare”²⁰. Imaginea poetică ține de ciclul nistrean. Balada are ca protagoniști pe Maria și pe mama ei. Într-un dialog imaginar este expus visul profetic: „Mergând prin pădure ea, / Povestindu-i maică-sa: / – Marusică, dragul mamei, / Te-am visat între icoane”. Sfârșitul tragic este sugerat în vis prin străbaterea unei păduri și aflarea ființei dragi între icoane, adică sortit morții²¹. Evenimentul funest este semnalat prin visul profetic.

la rabin jidovesc. Cum la noi popa. Popa jîdanilor să nume. Pe urmă la acel care a luat pământul se prăpăde acasă, îi piere tot ce ave împrejurul casei: doghitoaci... Și ei s-o îmbolnăvit. Omului cu paguba i-o fost jele de dânsii (de acei care i-o luat pământul). S-o dus și-o-ntors. O grăit cu rabinul:

– Te rog nu citi mai mult, că aceea se pierd acasă.

Jîdanul o zîs:

– De ce nu mi-ai spus că ești neam așa aproape cu cel care ți-o luat pământul, că eu n-avem să-ți primesc să-ți fac rugăciune.

Atunci s-o oprit răutatea. De-amu era ghini. Acel care luase pământul nu mai ave pagubă în gospodărie” (s. Hiliuți – Bălți, inf. Furtună Maria I., n. 1924).

¹⁷ A.F., ms. 75, 1956, f. 35-37; inf. Leu Ilean a lui Dumitru, 28 de ani, s. Cotova, Soroca; col. Suveică R. D.

¹⁸ Inf. Bujor Maria a lui Procop, 68 de ani.

¹⁹ Lucia Berdan, *Balade din Moldova*, în C.A.F., vol VI, Iași, 1986, p. XVI.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Printre semnele prevestitoare de curmare a firului vieții este și căderea icoanei de pe perete.

În variantele culese din localitățile Câmpiei Sorociei tânăra nevăastă este imaginată în simboluri care o prezintă nespus de frumoasă, mândră, turturică floare din grădină, „zice că era așa o fată de frumoasă, nici pereche în lume n-avea” (Arionești) „când arunca așa ochii, parcă intra în om. Așa frumoasă era”. Simboluri ale frumuseții feminine ideale sunt astrele – Soarele, Luna, luceferii, stelele. Cântărețul popular o numește dezmierdător Marusica. Este luată în considerare frumusețea feminină, cea bărbătească fiind relevată mai puțin. Pe tinerii soț și soție îi simbolizează trandafiri, stejari, viță de vie și alte reprezentări vegetale.

O constantă poetică este și cea a tinerilor uniți simbolic prin imaginea viței de vie, îmbrățișând stejarul. „Pe mormântul la fetiță / Crește un pui de viță, / Pe mormântu la băiat / Crește un stejărel. / Vița cât creștea / Pe stejărel îl cuprindea”²².

Variate începuturi ale jurnalului oral se deschid cu formule inițiale tradiționale de genul: „Frunză verde: „Frunză verde de stejar, / S-o-ncuscrit doi pădurari” (Arionești – Soroca); „E, hai, verde de mărar, / A fost Feghea pădurar” (Sauca – Soroca); „Foaie verde de mărar, / O fost unu pădurari”. O altă formulă inițială are conținut peisagistic: „Într-o pădure întunecoasă / O căsuță se zărea” (Visoca – Soroca). O variantă amplă din satul Cotova începe cu dialogul aștrilor personificați – Soarele cu Luna: „Sî pune Soarili sî juri, / Cî nu-i dragosti pi lumi”, face parte din grupa cântecelor epice populare fantastice.

Finalul unor povestiri orale subliniază drama părinților rămași singuri, scoțând în prim plan chipul mamei care se autocondamnă de moartea fiicii. În Arionești „îndată s-o scos cântecul. Așa pi mini m-o informat când am fost eu la Arionești la Vasea Tincu. Că prin mahala acolo era o fată. Ș-un flăcău îmbლა la dânsa... Și ce s-o pus ei la cali și-o compus cântecul ista. Părinții Marusicăi când o aflat cine o compus cântecul, le-o cumpărat câte un rând de haine. O făcut o masă și i-o chemat pe dâșii și-acolo i-o-mbrăcat. Le-o dat hainele ca mulțumire pentru cântec. Ii o compus și melodia și cuvintele. Cum compun acuma cântăreții. Cântau oamenii pe la șezători, pe câmp, în tăti părțile. Asta întâmplari o fost dreaptă, n-așă numa pi-auzite”²³.

Cântecul „Frunză verde de stejar” cu tematică familială din viața satului a pătruns și în unele scrieri literare din Moldova. În nuvela „Horodiște”, sat vecin cu Arioneștii, scriitorul Ion Druță, originar și el din aceste locuri (născut la Horodiște), prezintă rezumativ subiectul

²² 1987, Arionești – Dondușeni, inf. Rusu Vera a lui Toader, 76 de ani, col. Al. Furtună.

²³ 1987, s. Sauca – Dondușeni, inf. Sorbală Ion al lui Vasile, 69 de ani; col. Al. Furtună.

acestei creații răspândită în formă de jurnal oral, baladă familială, povestire simplă orală, amintire, reprezentată de multe variante provenite din diferite sate. Un motiv folcloric al acestui complex de creații orale transpare deslușit și în romanul „Frunțe de dor” de Ion Druță.

„S-a pornit (pădurarul – Al. F., Gr. B.), dar n-a făcut nici doi pași și a rămas trăsnit lângă căruța lui Vasile.

– Mă, a cui îi căruța?

– A mea.

– Ce ai tras-o pe mormânt?

– Care mormânt?!

În două clipe s-au adunat cu toții. La un pas de căruța lui Vasile cernea o cruce de lemn abea negrită de atâtea toamne.

– Cine-i îngropat aici, moșule?

– O fată de la noi... din Țaula.

– Da ce-au îngropat-o în pădure?

– Apoi de-aici, din pădure, i s-a tras moartea. A fost ‘pușcată (...).

– Da cine a împușcat-o, moșule?

– Feciorul pădurarului. A ibovnicit cu dânsa vre-o trei ani, – moșul s-a rezemat de căruță și a aprins o țigară.

Mare dragoste mai era. Apoi pe băiatul pădurarului l-au luat în armată, da în vreme asta părinții au măritat-o după Fedica cel șchiop, notarul.

– Ei, ei?

– Apoi, – bătrânul și-a lipit cu grijă țigara. A aflat el acolo, la oaste. S-a întors și i-a dat de știre să vie aici în poiană. Aici se întâlneau ei.

– Și a împușcat-o?

– Cică, ea singură l-a rugat...

O cioară somnoroasă a căzut de pe creangă și bătea nebună din aripi.

– Da unde-i feciorul pădurarului?

– Apoi că și el e aici... Amândoi sub cruce.

Moșul s-a apropiat, a ridicat de pe mormânt cele câteva fire de paie, căzute din căruța lui Vasile, și a rămas îngândurat cu ele în mână.

– Mare dragoste a mai fost... Frumoși erau amândoi. Și cântec a fost despre dânsii, n-ați auzit?

– N-am auzit²⁴.

Interdicția de a călca cu roata căruței mormântul, locul unde „cernea o cruce de lemn”, ocolirea lui are funcție apotropaică, de ocrotire a celor vii de primejdii și de moarte, nerespectarea acestor interdicții putând avea urmări neprevăzute pentru cei în viață. Pădurarul, erou al

²⁴ Ion Druță, *op. cit.*, p. 388 – 389.

romanului, „a rămas trăsnit” lângă căruța lui Vasile trasă pe mormânt, a fost cuprins de spaimă, văzând nerespectarea obiceiului. Există credința că acest fapt ar putea provoca nenorociri și să se răsfrângă asupra lor. Din tabloul „popasul cărăușilor în pădure la mormântul celor doi tineri” se pot desprinde credințe vechi cu sensuri mitice și acțiuni benefice ori malefice ale unor puteri aflate în lumea de dincolo, născându-se fiorul întâlnirii vieții cu moartea, la care omul trebuie să fie prudent și dator să respecte anumite interdicții.

Caracterul tematicii, modul desfășurării acțiunii determină încadrarea subiectului dat și a variantelor lui la grupa de creații familiale. Textele folclorice cunoscute prezintă multe forme intermediare: jurnal oral, cântec liric, baladă, povestire simplă orală, grupate în jurul aceluiași subiect, formând un întreg viu cu noi și noi variații. În structura subiectului este utilizat un fond artistic folcloric tradițional comun tuturor ținuturilor locuite de români: motivul baladic „Vai, sărmana turturică”, „Au fost odată doi iubiți”, „Soarele și Luna”, „Proba iubirii”, „Logodnicii nefericiți”, „Nevasta fugită”; totodată au fost atrase constante poetice rituale și ceremoniale (unele variante au contaminat fragmente de bocete).

Toate au jucat un rol de seamă la crearea cântecului zonal sorocean. Avem de față, deci, un complex de texte folclorice de răspândire zonală din mai multe localități din Valea Nistrului, care prin motivele contaminate și prin constantele poetice se integrează în contextul larg al cântecelor epice și lirice românești. Viitoarele culegeri și cercetări de teren vor releva importanța circulatorie a creațiilor populare din zona dată ca fenomen etno-folcloric sincretic.

TEXTE FOLCLORICE

Cântecul „Frunză verde de stejar” cu variante în transcriere fonetică limitată și intercalări de proză adaptată la vorbirea orală locală.

Sî pui soarili sî juri,
Cî nu-i dragosti pi lumi.
Da șî luna răspundea:
– Tași tu, soari, nu jura,
Tu răsai când înzîuazî
Ș'asfințăști când însăreazî,
Eu răsar la mezul noptii
Și văd dragostea la toți.

Ei, sărmana turturică,
Zboară, zboară pîn și chici
Ș-o zburat o apî albastrî,
E o tulburî ș-o varsî,
Ș-o zburat o apî rea,
E o tulburî ș-o bea,
Ș-o zburat pădurea deasî
Dupa viațî ii nu-i pasî,
Ș-o zburat pădurea rarî,
În canton ea sî coboarî.
În canton nu pute șîde,
Căci inima o frige.
Din canton e când ișă,
Feghia sub copac stătea,
Pi Marușca o-mpușca.
E di mîni sî țînea
Șî-n canton fugea.
Feghea la geam alerga
Și din gurî cuvînta:
– Dă drumu Marusă-n casî,
Cî lacrimili mă varsî.
– Eu drumu țîi nu ț-oi da,
Cî mă tem cî mî-i împușca.
– Nu ti temi, Marusicî,
Eu mâna ț-oi lecui
Șî-mpreunî om trăi.
Șî Marusea nu l-o ascultat,
Șî el cu forța a întrat,
Șî pi Marusea o-mpușcat-o,
Șî el sîngur s-o tăiet.
Pi Marusea când o-mpușcat-o,
Ea scria o scrisoricî,
Nu scriea cî o murit,
Da scriea, s-o logodit
Dupa fișioru craiului,
S-o dus în fundu raiului,
Dupa fișioru vîntului,
S-o dus în fundu pămîntului
Ș-o dat la o păsăricî
Șî-i ducî scrisoarea mămicî.

A.F., ms. 75, 1956, f. 35-37.

Inf. Leu Ileana Dumitru, 28 ani, s. Cotova, r-nul Drochia, Col. Suveică R. D.

*

*   *

Un cântec tare frumos, de jale. Tăt satul l-o cîntat. Cine o format acest cântec nu ştiu. Tare lung era el, da nu-l țin minte tăt.

Foaie verde de stejar,
A fost odată un pădurar
Și avea o Marusică
Tinerică, frumușică,
Iar Dumnezeu cel bun
I-a trimis un mire bun
Cu pămînt și cu avere
Și trăia fără plăcere.
Și Marusea cît trăia,
Tot stătea și se gîndea,
Iar Feghea o-ntreba:
– De ce stai Maruse așa?
– Feghea, mă gîndesc,
Că nu pot să te iubesc,
Că-l iubesc pe Ionel
Și-mi dau viața pentru el.
(E o avut un prieten în Vîsoca).
Iar Feghea s-o suparat,
Arma-n mîină a luat
Și-n sus a îmпуșcat.
Marusea s-a speriat
Și îndată a zburat.
Vai, sărmana Marusică,
Zboară, zboară pîn ce pică.
Zboară peste-o apă lină
Cu Feghiuța ei de mîină,
Zboară peste-o apă albastră,
De-a ei viață nici nu-i pasă,
Zboară prin pădurea rară,
Că desară o să moară...

El mai este. Cum o luat el briciul și s-o tăiet.

Un frate de-a lui Feghea îmi povestea că ii trăiau în pădure la Vîsoca. Acolo tatăl ei era pădurar. (Informatoarea precizează, că ei trăiau în sat, în Arionești). Ș-o mers în ospeție la părinții ei. Da părinții o venit în sat, aici le era gospodăria. N-aveu să lese casa singură.

Sara, ci s-o suparat ii... El i-o zis:

– Dacă tu nu vrei să trăiești cu mine, eu am să te-mpușc.

Da e n-o crezut. Nu știu ce i-o mai răspuns. El o tras un foc. E s-o spăriet. N-o împușcat-o de odată. E s-o repezit repede și l-o apucat de gît și i-o strigat:

– Feghea, ce vrei să faci?

El o rezemat pușca de sobă. Și e mai porăie pin casă. Și cît o mai porăit pin casă o mai grăit amîndoi, e o crezut că el o uitat. Poate e cu gîndu să fugă o deschis ușa și-o ișit în tindă. Da el atunci, cînd o pășit pragul să iasă din casă, o împușcat-o. El o luat briciul și și-o tăiet gîtița. Îndată n-o murit. Tot îl cosă, îl cosă, da el rupe și rupe. El chiar o vrut să moară. Ii amîndoi o fost frumoși, da nu știu ce viață urîtă o avut. E o căzut cu fața în jos în tinda cantonului. Cînd o venit părinții nu se vede cantonul de norod. Din spate o-mpușcat-o. Părinții lui s-o dus și-o cerut voe de la părinții Marusei ca să-l îngroape și pe dînsul alătura. Părinții ii n-o dat voe. El trăie încă cînd o înmormîntat-o pe dînsa.

1987, Arionești – Dondușeni, inf. Mazurac Maria a lui Toader, 59 de ani; col. Al. Furtună.

*

*   *

Foaie verde de stejar,
S-o-ncuscrit doi pădurari,
Unu ave o Marusică
Tinerică, frumușică,
Iar și Dumnezeu cel bun
I-o trimis un mire bun
Cu pămînt și cu avere,
Ca s-o ieie de femeie.
Intr-o joi de la amiază
Marusica rău oftează,
Că i-o venit un dor de mure,
Ca să plece la pădure.

Știu, că mure n-au găsit,
Viața ei s-au bocit.
Mărgînd prin pădure ea,
Povestindu-i maică-sa:
– Marusică, dragul mamei,
Te-am visat între icoane,
Marusică te-am visat,
Că Feghea al tău bărbat
O venit și te-o-mpușcat.
– Taci, măicuță, nu-mi mai spune,
Visurile toate-s minciune.
Întorcîndu-se spre canton,
Zărește e un om.
Și venea el așa,
Parcă aduce ceva.
Se uită Marusea-n zare,
Are pușcă de vînătoare.
Marusea la canton au alergat,
Și ușile au încuiat.
Feghea strigă: – e zăvorul,
S-au aprins în mine dorul,
Întîi să te sărut mi-i dor
Și apoi să te omor.
– Te rog, Feghea, iartă-mă,
De la moarte scapă-mă.
– Tu demult să te rugat,
Acuma să fost iertată,
Da-mi spunea-i că n-am avere
Și nu vrei să-mi fii femeie.
Și Feghea au împușcat-o,
El gîtița s-au tăiat.
I-au învălit într-un oghial,
I-au trimăsu la spital.
La spital, la domnu Ursu
Pentru fata lui Ion Rusu.

Cîntecul l-am învățat de la mama Marusicăi. E mi-o povestit. Feghea era la armată. El o venit acasă ș-o dat de scrisoare la dînsa în buzunar. Și s-o-nceput a certa. El s-o dus la naș-s-o și o luat pușca. L-o-ntrebat, unde te duci? Ei, m-a duc la vînat. Ei erau la canton (ori

pădurea Vîsocii ori Crișcăuțului). [Zice că era așa o față de frumoasă, nici păreche în lume n-ave. Și el era frumos.] E o încuiet ușa cînd l-o văzut pe dînsu cu pușca. Că mă-sa visase și i-o spus:

– Iau-te, dragul mamei, te-am visat între icoane și Feghea vroia să te împuște.

– Ei, nu mai spune, că visurile-s minciuni.

Povestea Natalia, mama ei și plînge. Iaca, măcar cîntec i-o rămas. El o strigat la dînsa să-i deie drumu:

– Nu te teme că n-am să-ți fac nică.

Și e i-o dat drumu. Zice că el o împușcat-o. El gîtița și-o tăiet-o. De ce îl lecuie sî rupe gîtița înapoi. E pe loc o fost moartă. Zice că nu erau căsătoriți, el o venit de la armată.

1987, Arionești – Dondușeni, inf. Tricolici Lida a lui Vladimir, 45 de ani; col. Al. Furtună.

*

*   *

Mama Marusicăi spune că e nu prea o vrut s-o deie după Feghea. Spune la țesut la Tricolici Lida.

Cînd arunca așa ochii parcă întra în om. Așa frumoasă era (e vorba de Marusica – A. F.).

1987, Arionești – Dondușeni, inf. Rusu Vera a lui Toader, 76 de ani; col. Al. Furtună.

*

*   *

E hai verde de-o mărar, (se repetă)

O fost Feghea pădurar

Ș-a avut o Marusică

Nu prea mare, nu prea mică,

Marusica cum era,

Ea pe Feghe nu-l iubea

De năduhul ce-l avea...

Niș nu be, niș nu mînca

Merge prin pădurea rară,

Se-ntîlni cu Feghea-n cale.

Feghea, soțul meu cel drag,

Inima nu ni-i întreagă,

Mă doare pe jumătate

Și-mi arată semn de moarte.

Marusico, nu te teme,
 Mai sunt zile, este vreme.
 Marusica o fugit
 La cardon ea s-a oprit.
 Atunci Feghea o strigat:
 Marusico, jos să stai,
 Că de-acuma zile n-ai!
 Dintr-o tufă de liliac
 O făcut din pușcă bah,
 Dintr-o tufă de sulcină
 O-mpușcat-o drept în mînă.
 Marusica o răcnit
 Ș-o strigat la păzitor:
 Scoateți-mă, c-o să mor!
 Păzitoriu o venit,
 Marusica o murit,
 Păzitoriu veste-o dat,
 Mama ei cînd o aflat,
 Așa frumos a mai bocit.
 Fata mamei, Marusică,
 Te-am crescut de mititică,
 Nu știu dragă ce-ai făcut,
 Căci nădejdea mi-ai pierdut,
 Mi-ai pierdut nădejdea toată,
 Căci de-acuma nu am fată.
 Te-am crescut pe mîna dreaptă,
 Să am fată pîn la moarte.
 Mama ei cînd a auzit,
 Așa frumos a mai bocit.
 Bucură-te cimitir,
 Că ți-aduc doi trandafiri,
 Nu-i aduc ca să-nflorească,
 Da-i aduc să putrezească.

Pe dînsul l-o luat la spital la Soroca și i-o cusut gîtița. El o băgat degetul în cusătura ceea și-o rupt-o.

1987, Sauca – Dondușeni, inf. Sorbală Ion a lui Vasile, 69 de ani și Maranciuc Ion a lui Ion, 74 de ani; col. Al. Furtună.

*

*   *

Fata asta o fost din s. Horodiște. Și e o avut prieten. Părinții o vrut s-o deie după băietu lui Vasile Nevoe. Da fata n-o vrut să se ducă. E ave

prietenul ii, pe Ionel. Ş-atuncea părinţii o dat-o cu de-a sîla după băietul acela de pădurari. Pe urmă el se duce cu vînatul prin pădure. Da el, Ionel vine şi prieteneu. Intr-o zî ii stau pe prispă, cum erau casele înainte. Bărbat-s-o vine de la vînat. O întrat în casa cei veche ş-o buhnit pe fereastră. Zice, Marusea, m-a iubeşti pe mine? Da e:

– Eu nu te pot iubi pe tine de loc

Că-l iubesc pe Ionel

Şi-mi dau viaţa pentru el.

O luat puşca ş-o-mpuşcat-o. El îndată şi s-o tăiet. Părinţii o luat şi i-o-nmormîntat. Ş-ap o compus un cîntec. L-am învăţat de la surorile mai mari, de la părinţi. Se cînta la şezători, pe la clăci, la prăşit cînd se strîngeu prăşitori.

Într-o pădure-ntunecoasă

O căsuţă se zărea,

Pe o prispă mică, joasă

Marusica tristă sta,

Iar alătura de dînsa

Feghişor care o iubea.

Ş-o-ntrebă cu dulci cuvinte:

– Spune-mi, Maruse, mă iubeşti?

Ea-i răspunde supărată:

– Nu te pot iubi de loc,

Că-l iubesc pe Ionel

Şi-mi dau viaţa pentru el.

Feghişor s-a suparat,

Puşca-n mîină a luat

Pe Marusea o-mpuşcat

Şi el singur s-o tăiat.

Părinţii cînd o aflat.

Şapte muzici au chemat,

Şapte muzici au cîntat,

Şapte clopote au sunat.

1987, Vîsoca – Donduşeni, inf. Nasata Vera a lui Nicolae, 55 de ani; col. Al. Furtună.

Marusea o fost fiică de pădurar. E o trăit un timp cu dînsu şi de acolo o vrut să-l lepede. Lui tare i-o plăcut de dînsa. Şi s-o gîndit, decît să mă despart de dînsa, mai bine o omor şi pe dînsa şi pe mine. Mama sa o visat un vis rău şi-i spune:

- Marusica, dragu mamei,
Te-am visat între icoane.
Da e:
– Taci, mămică, nu mai spune,
Visurile toate-s minciune,
Mergi, mămică, sănătoasă
Că eu mă-ntorc înapoi acasă.

Și e cînd o venit în pădure Feghea o urmărit-o ș-o-mpușcat-o în canton. El s-o tăiet cu briciu, îndată l-o transportat la spital, i-o cusut gîtița. El o rupt ața de la gît. Din asta i s-o tras moartea.

Foaie verde de mărari,
O fost un pădurari
Și ave o Marusică
Tinerică, frumușică,
Iar și Dumnezeu cel bun
I-o trimis un mire bun,
Ca s-o aibă de soție,
Da și mama ii cu dor,
Vine la Marusea-n zbor
Și Marușei îi spunea,
Ce vis e o visat.
Marusica, dragul mamei,
Te-am visat între icoane.
Taci, mămică, nu mai spune,
Visurile toate-s minciune
Mergi, mămică, sănătoasă,
Eu m-a-ntorc înapoi acasă.
Of, săraca Marusică,
Cum e zboară pîn nu chică.
Zboară prin pădurea deasă,
De-a ei viață nici nu-i pasă,
Zboară prin pădurea rară
Se-ntîlnea cu Feghea-n cale.
De la Feghea cere ertare,
Feghea iia îi spunea:
Eu iertare ție ț-o-i da,
Arma cînd oi descărca.
Marusica tot fugea,
Da și Feghea o urmărea,
În tinda cantonului
În mijlocul codrului,

El arma o descărca
 Și cu briciul se tăia,
 El cu briciul s-o tăiat
 La spital l-au transportat.
 La spital gîtița i-o cusut-o
 Și-o vrut să facă bine
 Din spital cu tăt isă,
 El ața de la gît rupe.
 L-o cusut a doilea oară
 Și n-o mai avut scapare.

1987, Criscăuți – Dondușeni, inf. Cazacu Irina a lui Ion, 65 de ani; col. Al. Furtună.

Résumé

Les auteurs analysent les variantes d'une chanson répandue dans quelques localités de la région de Soroca. La confrontation des informations documentaires avec les faits reflétés dans le créateur folklorique éclaire le processus si compliqué et si investigue de l'imagination populaire comme acte de création, élargit l'horizon du folklore comme phénomène vivant, perpétuel et contribue à la compréhension de la relation entre les événements concrets et la modalité dont ils sont reflétés artistiquement.

Les variantes de la chanson „Foaie verde de stejar” ont parrues en vertu des faits réels. Elles contiennent influences et associations des motifs qui font partie des créations épiques chantées et de la lyrique populaire qui a comme thème la famille. Les personnages astrales, Le Soleil et La Lune renvoient aux sujets de résonance archaïque.

La partie la plus stable des textes est faite ses sujets traditionnels „Vai, sârmana turturică”, assume et amplifie „Au fost odată doi iubiți”, l'alegorie de la mort-mariage, le rêve prophétique, des formules poétique différentes, des dialogues lyriques(a la première personne), toutes y concentrées pour donner de l'expression artistique aux faits concrets.

Au sujet de l'origine de la chanson „Frunză verde de stejar” (statu nascendi), les documents d'archive découvertes renvoient à la source réelle de la création. Les actes de jugement de Fiodor Vasile Nevoie de village de Arionesti pour avoir tue sa femme Maria et son suicide ultérieur confirment ce qu'on a raconte dans les créations populaires.